

РОЗДІЛ 1

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ

УДК 347.91/.95

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-11/1>

ПРАВОВА ПРИРОДА МЕДІАЦІЇ ТА ПРИНЦИП ЇЇ ДОБРОВІЛЬНОСТІ

THE LEGAL NATURE OF MEDIATION AND THE VOLUNTARY PRINCIPLE

Божина Я.В., адвокат

Рада адвокатів Донецької області Національної Асоціації адвокатів України

Медіація є способом вирішення або врегулювання конфлікту (спору), який виникає в різних сферах життєдіяльності – політичній, соціальній, економічній, організаційній, культурній. Відповідно до нормативного визначення медіація – позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів. До принципів медіації Закон України «Про медіацію» відносить принципи добровільності, конфіденційності, нейтральності, незалежності та неупередженості медіатора, самовизначення та рівності прав сторін медіації.

Медіатор не виступає захисником інтересів сторін спору, оскільки він є неупередженою, незалежною від жодної з них, нейтральною фізичною особою, яка допомагає в спілкуванні та порозумінні, у самостійному вирішенні спору його сторонами. Участь у медіації є добровільним волевиявленням учасників медіації. Ніхто не може бути примушений до врегулювання конфлікту шляхом проведення медіації. Отже, головною умовою для звернення сторін до медіатора є їх спільна згода, тобто якщо одна сторона бажає пройти процедуру медіації, а інша сторона – ні, то розпочати процедуру медіації неможливо. Виключно сторонами конфлікту обирається метод подолання конфлікту, усвідомленість та відповідальність за самостійно прийняте рішення. Тому медіація має соціальну природу. Відповідно, процедура медіації показник рівня культури примирення в суспільстві.

Водночас, законодавство та практика низки держав світу свідчать про можливе поєднання базового принципу добровільності участі у медіації з обов'язковим застосуванням процедури медіації на окремих стадіях врегулювання конфлікту (спору) або для врегулювання окремих категорій правових спорів. У зв'язку з цим у статті досліджується правова природа медіації та принцип її добровільності, а також здійснено огляд досвіду країн Європи, на прикладі Франції, щодо нормативно-правового регулювання та практики застосування медіації у процесі вирішення окремих категорій спорів.

Ключові слова: медіація, конфлікт, судовий спір, врегулювання спору, примирні процедури, переговори.

Mediation is a way of solving or settling a conflict (dispute) that arises in various spheres of life – political, social, economic, organizational, cultural. According to the normative definition, mediation is an out-of-court voluntary, confidential, structured procedure, during which the parties, with the help of a mediator(s), try to prevent the occurrence or settle a conflict (dispute) through negotiations. Among the principles of mediation, the Law of Ukraine "On Mediation" refers to the principles of voluntariness, confidentiality, neutrality, independence and impartiality of the mediator, self-determination and equality of rights of the mediation parties.

The mediator does not act as a defender of the interests of the parties to the dispute, as he is an impartial, independent from any of them, a neutral physical person who helps in communication and understanding, in the independent resolution of the dispute by his parties. Participation in mediation is a voluntary expression of will of the mediation participants. No one can be forced to settle a conflict through mediation. Therefore, the main condition for the parties to go to the mediator is their mutual agreement, that is, if one party wants to go through the mediation procedure, and the other party does not, then it is impossible to start the mediation procedure. Only the parties to the conflict choose the method of overcoming the conflict, awareness and responsibility for the independently made decision. Therefore, mediation has a social nature. Accordingly, the mediation procedure is an indicator of the level of reconciliation culture in society.

At the same time, the legislation and practice of a number of countries of the world indicate a possible combination of the basic principle of voluntary participation in mediation with the mandatory application of the mediation procedure at certain stages of conflict (dispute) settlement or for the settlement of certain categories of legal disputes.

In this regard, the article examines the legal nature of mediation and the principle of its voluntariness, as well as reviews the experience of European countries, using the example of France, regarding regulatory and legal regulation and the practice of using mediation in the process of resolving certain categories of disputes.

Key words: mediation, conflict, legal dispute, dispute settlement, conciliation procedures, negotiations.

Вступ. 16 листопада 2021 року був прийнятий Закон України «Про медіацію». Статтею 3 Закону визначено сферу його дії, а саме: суспільні відносини, пов'язані з проведенням медіації з метою запобігання виникненню конфліктів (спорів) у майбутньому або врегулювання будь-яких конфліктів (спорів), у тому числі цивільних, сімейних, трудових, господарських, адміністративних, а також у справах про адміністративні правопорушення та у кримінальних провадженнях з метою примирення потерпілого з підозрюваним (обвинуваченим) [1]. Отже, медіація охоплює всі стадії конфлікту (спору) між сторонами, а також всі види порушень їх прав, для врегулювання яких існує практична необхідність втручання третьої незалежної сторони. Медіація також застосовується з метою запобігання виникненню конфлікту (спору) у майбутньому. Вона є способом вирішення або врегулювання конфлікту, який виникає в різних сферах життєдіяльності – політичній, соціальній, економічній, організаційній.

До принципів медіації стаття 4 Закону України «Про медіацію» відносить принципи добровільності, конфіденційності, нейтральності, незалежності та неупередженості медіатора, самовизначення та рівності прав сторін медіації [1]. Відповідно до статті 5 Закону України «Про медіацію» «участь у медіації є добровільним волевиявленням учасників медіації. Ніхто не може бути примушений до врегулювання конфлікту (спору) шляхом проведення медіації» [1].

Водночас, законодавство та практика низки держав світу свідчать про можливе поєднання базового принципу добровільності участі у медіації з обов'язковим застосуванням процедури медіації на окремих стадіях врегулювання конфлікту (спору) або для врегулювання окремих категорій правових спорів. У зв'язку з цим актуальність дослідження правової природи медіації та подальшого розвитку інституту медіації на сучасному етапі не викликає сумнівів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми правової природи медіації та практичної реалізації її принципів постійно досліджуються науковцями. Зокрема, їм приділяли увагу С. Бичкова, Н. Васильченко, М. Вікторчук, Г. Гончарова, Р. Денисова, В. Дудник, В. Залізник, О. Кармаза, М. Костицький, З. Красіловська, Н. Мазаракі, Л. Матвєєва, С. Міщенко, В. Мотиль, О. Островська, Т. Подковенко, Т. Ференц, С. Фурса, Т. Шинкар та інші. Натомість, теоретичному обґрунтуванню можливості поєднання принципу добровільності участі у медіації з обов'язковим застосуванням процедури медіації на окремих стадіях врегулювання конфлікту (спору) або для врегулювання окремих категорій правових спорів у фахових дослідженнях належної уваги не приділяється.

Метою дослідження є розкриття правової природи медіації та, у зв'язку з цим, аналіз можливості поєднання принципу добровільності участі у медіації з обов'язковим застосуванням процедури медіації на окремих стадіях врегулювання конфлікту (спору) або для врегулювання окремих категорій правових спорів в Україні.

Виклад основного матеріалу. Для успішного врегулювання конфлікту необхідно мати уявлення про його природу та сутність. Концепція конфлікту має широке застосування у всіх сферах взаємовідносин у суспільстві: в особистому, діловому, економічному, громадському та політичному житті. Конфліктологія визначає конфлікт як соціальне явище. У цьому значенні конфлікт – це чинник соціального розвитку, як конструктивний, так і деструктивний, що виявляє соціальні протиріччя, цінності, інтереси, потреби, а також рівень розвитку суспільства [2, с. 24]. За своєю суттю конфлікт означає суперечність, розбіжність, неузгодженість, боротьбу думок, ідей, потреб, інтересів, цінностей, бажань або позицій. Однією з особливостей конфлікту є те, що він завжди уособлює протилежність цілей, позицій, думок, інтересів, що спричиняє відповідні наслідки. Сварки або суперечки ще не є конфліктами. Конфлікт реально існує, якщо є негативний наслідок розбіжностей у думках або емоційних реакціях. Він виявляється у ворожій, агресивній поведінці однієї або декількох сторін, між якими виникло непорозуміння. Як наслідок – припинення позитивних взаємин, міжособистісної взаємодії або прояви агресії, депресії у людини. Головною ознакою конфлікту є те, що з метою відстоювання своєї позиції особи вдаються до різноманітних негативних, навіть жорстоких дій. Обурливі почуття доходять до моменту кипіння, і людина здатна на неочікувану реакцію. Це може виражатися у відмові від виконання своїх обов'язків, бойкоті, страйках, погрозах, написанні скарг тощо [2, с. 25].

У сучасному житті зустрічається чимало різновидів конфлікту. Його можна класифікувати за різними ознаками: за складом учасників, сферою існування (діловий, трудовий, сімейний, майновий, побутовий, виробничий тощо), наслідками (позитивні або негативні) або шляхами (способами) вирішення.

Таким чином, конфлікт як соціальне явище безпосередньо пов'язаний з людиною як суб'єктом (зокрема, джерелом конфлікту), оскільки він виникає насамперед з особистості та її сприйняття іншої (протилежної) думки або позиції, яка суперечить її інтересам. Відтак, конфлікти становлять предмет дослідження як конфліктології, так і соціології, психології та інших наук.

У правовій науці виділяють юридичний конфлікт, ознакою якого є наявність юридичного факту, що лежить в основі правовідносин між сторонами та призводить до появи взаємних прав та обов'язків між ними. Дослідження юридичного конфлікту дає можливість визначити найкоротші та найбільш ефективні методи його врегулювання. Юридичний конфлікт у його «чистому» вигляді – це конфлікт між суб'єктами права з приводу застосування, порушення або тлумачення правових норм [3, с. 103]. Більш складне

розуміння юридичного конфлікту розширює його межі: «юридичним конфліктом слід визнавати будь-який конфлікт, в якому спір так чи інакше пов'язаний з правовими відносинами сторін (їх юридично значущими діями або станами) і, відповідно, суб'єкти або мотивація їх поведінки, або об'єкт конфлікту мають правові ознаки, а конфлікт тягне юридичні наслідки» [4, с. 269]. У вузькому сенсі юридичний конфлікт отождоюється з правовим конфліктом, оскільки, наприклад, на думку С. В. Бобровник «правовий конфлікт – це стан двостороннього зв'язку суб'єктів, який заснований на правовому протиріччі, що характеризується порушенням або перешкодою в реалізації ними своїх інтересів і є причиною розвитку або кризи суспільних відносин» [5, с. 29]. Саме це визначення надає можливість виокремити ознаки категорії «правовий конфлікт». Як визначає С. В. Бобровник, ознаками правового конфлікту є те, що правовий конфлікт: виявляється в юридичній сфері; тягне певні правові наслідки для учасників суспільних відносин; заснований на протиріччі, яке не подолане; це вища фаза розвитку протиріччя; передбачає двосторонній взаємозв'язок між суб'єктами; спричиняє порушення чи перешкоди у реалізації суб'єктивного права; має деструктивний характер для правової сфери; може стати причиною кризи суспільних відносин; певною мірою є позитивним, оскільки підштовхує суспільні відносини до розвитку [5, с. 30].

У законодавстві України термін «конфлікт» застосовується, наприклад, у трудових відносинах. Антикорупційне законодавство оперує концепцією конфлікту інтересів (див., наприклад, Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII). Водночас, законодавство України не містить у собі конструкції «юридичний конфлікт» або «правовий конфлікт», а застосовує такі терміни як «злочин», «правопорушення», «спір» (цивільний, господарський, публічно-правовий). По суті, вони являють собою окремі форми юридичних конфліктів [6, с. 5]. Такі конфлікти спричиняються юридичними ситуаціями, тобто пов'язані з реалізацією або з порушенням тих чи інших норм права. Вони відбуваються у сфері юридичних відносин, пов'язані з виникненням, зміною або припиненням правовідносин між фізичними чи юридичними особами, а тому й вирішуються правовими засобами [7, с. 29].

М. В. Ковалів, М. Т. Гаврильців та І. Б. Стахура зазначають, що не кожна конфліктна (спірна) ситуація може трансформуватися у правовий спір, тому що суспільні відносини можуть регулюватися ще й моральними, етичними чи релігійними нормами. Для того, щоб спір став правовим, він має відповідати таким характерним ознакам: 1) правовий спір виникає лише з таких дій його учасників, що мають юридичні наслідки; 2) правовий спір спрямований на реалізацію та захист прав, свобод, законних інтересів, а також виконання обов'язків особи; 3) реалізація інтересів однієї сторони спору здебільшого тягне за собою неможливість задоволення інтересів іншої сторони спору; 4) юридичним підґрунтям правового спору є гарантована законом можливість захисту права, свободи чи законного інтересу особи; 5) способи і засоби вирішення правових спорів, встановлені національним законодавством, не позбавляють особу можливості звернутися до альтернативних засобів захисту прав [8, с. 130–131].

Саме тому переважна більшість дослідників зазначають, що правовий спір – це не будь-яке невдоволення однієї сторони правовідносин діями іншої, а офіційне пред'явлення скарги (позову) до державного органу або посадової особи, які уповноважені зазначений спір розглядати [4, с. 269].

Розв'язання конфлікту неюридичним шляхом вбачається можливим у три способи: перемовини, погоджувальні процедури примирення, посередництво (медіація).

Вирішення або врегулювання «правого спору» шляхом посередництва – медіації може мати місце за умови

взаємної згоди сторін пройти процедуру медіації, що є найважливішим кроком до початку комунікації за допомогою медіатора-посередника, завдання якого спочатку налагодити спілкування між сторонами правового спору. Як зазначає О. І. Грибок, спір за своєю природою завжди є конфліктом, протистоянням мотивів, інтересів, позицій, а конфлікт не завжди є спором. Конфлікт розглядають як початковий етап, передумову спору, адже конфлікт може перерости в спір. Тобто, правовий спір – це гостріша, розвиненіша форма правового конфлікту, для вирішення якого необхідним є звернення до третьої сторони, яка виконує роль арбітра [9, с. 55].

Традиційним та універсальним є судовий захист прав та інтересів. Юридична енциклопедія визначає правовий спір як юридичний конфлікт між учасниками правовідносин, у якому кожен з учасників правовідносин захищає свої суб'єктивні права. Правові спори виникають внаслідок порушення суб'єктивних прав у результаті протиправних дій, а також у разі невизнання або оспорування суб'єктивних прав.

В основі спору лежить криза взаємовідносин, тобто непогодження, протилежність або порушення права у зв'язку із захистом свого суб'єктивного інтересу. Отже одна із сторін спору повинна захищати своє право або інтерес у спосіб, який вважає для себе у відповідній ситуації найбільш результативним. Загальноживаними є декілька способів захисту: судовий (звернення до суду з позовною заявою), шляхом звернення до уповноваженого державного органу або із використанням загальних прийомів вирішення конфліктів – перемовини або залучення посередників. Чи можна медіацію визнати позасудовим способом захисту в повному його розумінні? Якщо ми говоримо про «захист», то існує й «напад», отже виникає необхідність звернутися до сторони, яка має здатність захистити від порушення права або інтересу. Коли відносини між сторонами переважно агресивні, знайти бажання пройти більш примирливими шляхами вирішення правового спору практично неможливо.

Наприклад, у цивільному судочинстві передбачений судовий захист прав та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, державних та суспільних інтересів. Основними засадами цивільного судочинства є: верховенство права; повага до честі і гідності, рівність усіх учасників судового процесу перед законом та судом; гласність і відкритість судового процесу та його повне фіксування технічними засобами; змагальність сторін; диспозитивність; пропорційність; обов'язковість судового рішення; забезпечення права на апеляційний перегляд справи; забезпечення права на касаційне оскарження судового рішення у випадках, встановлених законом; розумність строків розгляду справи судом; неприпустимість зловживання процесуальними правами; та відшкодування судових витрат сторони, на користь якої ухвалене судове рішення.

З-поміж наведених принципів цивільного судочинства варто звернути увагу на принцип змагальності сторін, відповідно до якого кожна із сторін повинна довести обставини, на які вона посилається як на підставу вимог або заперечень. Кожна сторона також несе ризик настання наслідків, пов'язаних із вчиненням чи невчиненням нею процесуальних дій.

Таким чином, конфлікт, трансформований у правовий спір, ставить питання щодо порушення права та його встановлення, припинення або зміни правовідносин, примушення виконати ту чи іншу дію, яка направлена на відновлення порушеного права або визнання права особи. Отже суд виступає захисником права особи, яка звернулася до суду з вимогою поновити, визнати її право.

Медіація як один з найбільш ефективних способів альтернативного вирішення спору вирішує конфлікт між сторонами на рівні емоцій, почуттів, тобто в соціальній, а не

правової площині. Головним завданням медіації є виявлення інтересів конфліктуючих сторін. Наприклад, при вирішенні правового спору про розірвання шлюбу, перед сторонами постають одночасно такі питання як стягнення аліментів, розділ майна подружжя, визначення проживання дитини з одним з батьків. Приймаючи взаємовигідне рішення одна із сторін може відмовитися від права на розділ майна на користь свого інтересу спілкування з дитиною, а інша сторона – може відмовитися від позову щодо визнання проживання дитини з одним з батьків. Отже медіація – це процедура позасудова, неформальна, гнучка, завдання якої – створити умови для сторін, які сприятимуть порозумінню та задоволенню інтересів один одного. Інтереси можуть бути «над правом», оскільки вони залежать від особистого бачення, сприйняття ситуації, пріоритетів, цінностей, які притаманні виключно стороні спору, що приймає рішення на підставі свого світосприйняття. Медіатор не виступає захисником інтересів, оскільки він є неупередженою, незалежною від жодної зі сторін, нейтральною стороною, яка допомагає в спілкуванні та порозумінні, у самостійному вирішенні спору сторонами. Тобто спілкування сторін ґрунтується не на змагальності та прагненні довести свою правоту та міру справедливості, а на конструктивному спілкуванні з метою пошуку взаємовигідного рішення задовольнити свої інтереси.

За своєю суттю медіація є способом комунікації між конфліктуючими сторонами. Завдання медіатора – привести сторони до бажання спілкування. Без комунікаційного елементу спробувати вирішити конфлікт через процедуру медіації неможливо.

З огляду на базові принципи медіації медіатор є нейтральним і незалежним від жодної зі сторін спору, відтак він апіорі не може захищати їхні інтереси. Задачею медіатора є забезпечення умов для ефективної комунікації між сторонами спору, у якій сторони зможуть чути одна одну, довіряти одна одній та раціонально шукати спільні варіанти вирішення існуючого конфлікту [10, с. 40].

З. В. Красіловська стверджує, що визначальною характеристикою для застосування медіаційної процедури є не характер спірних правовідносин, а готовність сторін до переговорів, конструктивного діалогу, бажання досягти згоди зі спірного питання [11, с. 11]. Медіація є універсальним інструментом для врегулювання конфліктів та спорів із застосуванням її як у процесі юрисдикційному, так і у позаяюрисдикційному. Але медіація особливо ефективна тоді, коли потрібно відновити стосунки між людьми, для яких добрі взаємини в майбутньому є життєво важливими (опіка над дітьми при розлученні, об'єднання компаній, стосунки замовника та підрядника тощо).

Згідно з пунктом 4 статті 1 Закону України «Про медіацію» медіація – це позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів.

Медіація проводиться за взаємною згодою сторін медіації, тобто участь у медіації є добровільним волевиявленням учасників медіації. Роль медіатора – допомогти сторонам конфлікту (спору) здійснювати комунікацію, досягти порозуміння та проводити переговори.

Рішення на взаємовигідних умовах приймається сторонами самостійно. Та оскільки рішення приймається сторонами разом, воно має виконуватися також добровільно, оскільки вважається для обох сторін вигідним. Тобто мета медіації та її універсальність полягає в тому, що сторони з цього процесу виносять той інтерес, який бажали отримати від взаємовідносин. До того ж, оскільки рішення прийнято сторонами виключно самостійно, воно має цінність для обох сторін, що виключає його невиконання.

Закон України «Про медіацію», зокрема у статті 16, регулює стадію підготовки до медіації, яка передбачає, що

перед початком проведення медіації медіатор або суб'єкт, що забезпечує проведення медіації, здійснює підготовчі заходи із сторонами наявного або можливого конфлікту (спору), разом або окремо, для з'ясування можливості проведення медіації з метою запобігання виникненню або врегулювання конфлікту (спору), зокрема зустрічі, збирання та обмін інформацією, документами, необхідними для прийняття рішення сторонами конфлікту (спору) та рішення медіатора про участь в медіації, а також інші заходи, узгоджені між сторонами конфлікту (спору) та медіатором або суб'єктом, що забезпечує проведення медіації.

Отже, на підготовчій стадії медіації медіатор з'ясовує чи можливо застосувати інструменти медіації у конфлікті, чи конфлікт загострився і сторони не здатні на мирні переговори. Хоча, якщо сторони домовилися звернутися до медіатора у зв'язку з тим, що самостійно розв'язати конфлікт або спір не можуть, то з перших кроків існує узгодженість дій – це початкова підстава проведення медіації, за виключенням спорів або конфліктів, які впливають чи можуть вплинути на права і законні інтереси третіх осіб, що не є учасниками медіації, або правових спорів, які не підлягають врегулюванню шляхом медіації.

Проблема полягає в тому, що конфлікт, який трансформувалася у правовий спір з точки зору не тільки правового аспекту, а й морального стану сторін – тобто коли відносини сторін одна до одної є гостро негативними в емоційному сенсі, сторони займають наполегливі позиції, якими добровільно не бажають поступитися, хоча би до рівня спілкування – у медіаційний позасудовий спосіб вирішити практично неможливо. Головною умовою для звернення сторін до медіатора є їх спільна згода, тобто якщо одна сторона бажає пройти процедуру медіації, а інша сторона – ні, то розпочати процедуру медіації неможливо.

З такою проблемою стикаються не тільки в Україні, а й у країнах Європи. Наприклад, у Франції нещодавні законодавчі зміни запровадили обов'язковість використання медіації за певних обставин. Так, статтею 7 Закону № 2016-1547 від 18 листопада 2016 року про модернізацію системи правосуддя XXI століття введено на експериментальній основі вимогу про спробу сімейної медіації до звернення до суду в 11 судах [12]. Спочатку експеримент планувалося завершити наприкінці 2019 року, але його продовжили до 31 грудня 2020 року, а потім до 31 грудня 2022 року. Будь-хто, хто бажає ініціювати внесення змін до рішення сімейного суду або положень ухваленої судом угоди, повинен спробувати сімейну медіацію перед тим, як звернутися зі справою до суду. Якщо цього не буде зро-

блено, заява про внесення змін до рішення суду визнаватиметься неприйнятною. Це стосується заяв щодо: місця постійного проживання дитини; права на відвідування та права на перебування дитини; внеску батьків у виховання та утримання неповнолітньої дитини; рішення щодо здійснення батьківських прав. Не є обов'язковою спроба сімейної медіації перед зверненням до суду, якщо: має місце жорстоке поводження з боку одного з батьків щодо іншого з батьків або дитини або є заява про затвердження угоди між сторонами. Закон № 2019-222 від 23 березня 2019 року про програму дій на 2018–2022 роки та реформу системи правосуддя передбачав обов'язковість використання альтернативної форми вирішення спорів, наприклад, медіації, для претензій, що не перевищують 5000 євро, пов'язаних зі спорами між сусідами або порушенням правил добросусідства. Перш ніж такі заяви передаються на розгляд до суду, сторони повинні, за власним вибором, пройти процедуру примирення під керівництвом юридичного посередника, процедуру медіації або процедуру участі. Якщо сторони цього не зроблять, суд може визнати заяву неприйнятною. Спори в адміністративному суді можуть бути предметом обов'язкової попередньої медіації, яка є безкоштовною та передбачає участь омбудсмена, призначеного для кожного типу спору. Наразі обов'язкова попередня медіація передбачена для спорів щодо рішень центрів зайнятості (*Rôle emploi*) та окремих видів рішень щодо певних категорій державних службовців (указ № 2022-433 від 25 березня 2022 року щодо обов'язкової попередньої процедури медіації, яка застосовується до окремих видів спорів у сфері державної служби та окремих видів соціальних спорів) [12]. Ці зміни більшою мірою направлені на розвантаження судової системи, але це також загалом покращує відносини між сторонами спорів.

Висновки. Одним з принципів медіації є її добровільність. Водночас, встановлення обов'язковості попередньої спроби врегулювання правового спору через процедуру медіації може стати вирішальним для подолання конфлікту між сторонами на рівні емоційних стосунків або усунення інших причин, які призвели до зростання напруги між сторонами і трансформації конфлікту у правовий спір. Це дозволить розв'язати правовий спір позасудовим шляхом, що дасть такі суттєві переваги, як скорочення часу на розв'язання правового спору, поліпшення психоемоційного стану сторін спору та збереження міжперсональних стосунків. Обов'язковість проходження медіаційної процедури сторонами правового спору також сприятиме розвитку у суспільстві культури примирення у правових конфліктах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про медіацію : Закон України від 16.11.2021 р. за № 1875-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2022. № 7. Ст. 51.
2. Петрінко В. С. Конфліктологія: курс лекцій, енциклопедія, програма, таблиці. Навчальний посібник. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2020. 360 с.
3. Клімова Г. Юридичний конфлікт : причини і сутність. *Вісник Академії правових наук*. 2002. № 1. С. 99–105.
4. Бортник Н. П., Галаз Ю. А. Правовий конфлікт як підстава виникнення публічно-правового спору в адміністративному судочинстві. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2021. № 29. С. 267–272.
5. Бобровник С. В. Правовий конфлікт: поняття, ознаки, природа та різновиди. *Вісник Академії правових наук України*. 2011. № 1(64). С. 26–33.
6. Бобровник С. В. Правовий конфлікт та юридичні колізії : взаємодія та взаємозалежність. *Часопис Київ. ун-ту права*. 2003. № 4. С. 5–6.
7. Іванов В. М. Юридична конфліктологія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: МАУП, 2004. 224 с.
8. Ковалів М. В., Гаврильців М. Т., Стахура І. Б. Адміністративне судочинство : навчальний посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2014. 596 с.
9. Грибок І.О. Поняття, структура та зміст інституту адміністративного оскарження. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2003. № 9. С. 53–61.
10. *Адвокат та медіація : посібник* / [М. Саенко, В. Ситюк, Л. Романадзе та ін.]. Харків: ФАКТОР-МЕДІА, 2022. 112 с.
11. Красіловська З. В. Теоретичні основи медіації як альтернативного способу вирішення спорів: поняття, види, принципи. *Актуальні проблеми державного управління*. 2013. Вип. 3. С. 10–13.
12. Медіація в країнах ЄС (Франція) / *Mediation in EU countries (France)*. URL: https://e-justice.europa.eu/64/EN/mediation_in_eu_countries?FRANCE&member=1